

БЕЛАРУСКИ УНІВЕРСІТЭТ

Газета Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, 11 чэрвеня 1998 года, чацвер, № 10 (1783)

А У ВАС? А У НАС!

ШКОЛА, ДЗЕ ВУЧАЦЬ БЫЦЬ АКТЫЎНЫМІ

Не так даўно закончыліся заняткі ў школе студэнцкага актыву, арганізаванай Рэспубліканскім інстытутам вышэйшай школы пры БДУ сумесна з упраўленнем выхаваўчай работы з моладдзю.

На працягу трох тыдняў слухачы школы (а гэта актывісты органаў самакіравання інтэрнатаў, Студэнцкага Саюза Белдзяржуніверсітэта, камітэта БПСМ БДУ, прафкома студэнтаў, савета старастаў факультэтаў) пазнаёміліся з пытаннямі рэалізацыі дзяржаўнай маладзёжнай палітыкі ў Белдзяржуніверсітэце, атры-

малі значны аб'ём інфармацыі па пытаннях арганізацыі выхаваўчай работы ў інтэрнатах, развіцця сацыяльнай актывнасці, прававога выхавання студэнцкай моладзі, вырашэння канфліктных сітуацый, практычнай псіхалогіі.

Адкрыў школу прарэктар па вучэбна-выхаваўчай рабоце і сацыяльных пытаннях Уладзімір Барысавіч Аджаеў. Ён адзначыў, што школа актыву праводзіцца згодна з рашэннем рэктарата ад 13 красавіка 1998 года з мэтай, каб слухачы атрымалі навікі арганізацыйнай работы, пашы-

рылі круггляд, пазнаёміліся адзін з адным, абмяняліся вопытам.

Для чытання лекцый былі запрошаны як супрацоўнікі і выкладчыкі Белдзяржуніверсітэта, так і работнікі Міністэрства адукацыі і Дзяржкамітэта па справах моладзі: першы намеснік старшыні Дзяржкамітэта па справах моладзі А. У. Нахаенка, вядучы інспектар галоўнага ўпраўлення сацыяльнай і выхаваўчай работы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь А. М. Сізань, галоўны інспектар Галоў-

Першы выпуск школы студэнцкага актыву БДУ

нага ўпраўлення сацыяльнай і выхаваўчай работы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь У. Ф. Клямята, намеснік прарэктара, дырэктар студгарадка І. Р. Вярэнчыкаў, намеснік дырэктара студгарадка Р. П. Папок, намеснік дэкана гістарычнага факультэта дацэнт А. Г. Каханюўскі, начальнік упраўлення выхаваўчай работы з моладдзю

А. Б. Багдановіч, старшыня прафкома студэнтаў Н. М. Радзевіч. Пад час навучання слухачы школы наведлі Цэнтр еўрапейскай дакументацыі і інфармацыі (дзе атрымалі адказы на пытанні аб міжнародных маладзёжных праграмах, якія іх цікавілі), сацыяльна-псіхалагічны цэнтр студэнцкага гарадка Белдзяржуніверсітэта. Яны таксама па-

бачылі ўзоры новай мэблі для студэнцкіх інтэрнатаў, спартыўнай пакоі з абсталяваннем KETTLER.

Закончыліся заняткі падвядзеннем вынікаў і абменам вопытам, а таксама ўручэннем пасведчанняў аб заканчэнні школы студэнцкага актыву.

Іван ЯНКВЕЦ,
студэнт філалагічнага факультэта

У Цэнтры еўрапейскай дакументацыі і інфармацыі

ДОБРЫЯ ВЕСТКИ

ПАЕДЗЕМ У ЛАГЕР

Як паведамілі карэспандэнты «Беларускага ўніверсітэта» ў прафкоме супрацоўнікаў БДУ, усе жадаючыя змогуць набыць для сваіх дзяцей пачатковы і дзіцячыя аздаравленчыя лагеры.

Нават не гледзячы на тое, што ў прафком з гэтай нагоды звярнулася нашмат больш супрацоўнікаў, чым звычайна. Так толькі на І змену выдзелена 90 пачатковых: 50 — у аздаравленчы лагер ВА «Гарызонт» і 40 — у «Купалінку», лагер завода сродкаў комплекснай аўтаматызацыі. Прыкладна столькі ж пачатковых будзе распаўсюджана на ІІ змену, і каля 40 — на ІІІ.

Дарэчы, бацькам гэта абыйдзецца даволі танна: ім давядзецца заплаціць толькі 10 працэнтаў ад кошту пачатковай, які на сёння вагаецца (у залежнасці ад лагера) ад 5 да 7 мільёнаў.

Да таго ж, на кожную пачатковую прададзена дзяржаўная датацыя — 1.800.000 рублёў.

Найбольшую долю пакрывае ўніверсітэт. Частку — прафкам. Сапраўды, 500–700 тысяч беларускіх рублёў — адносна невялікая сума за месяц прыстойнага адпачынку для дзяцей.

АФІЦЫЯНЫ АДАЗЕЛ

Іншагародняга студэнта ва ўсе часы, акрамя паспяховасці вучобы і якасці атрымання ведаў, непакоіла яшчэ адно галоўнае пытанне: дзе жыць? Пад дахам інтэрната месца знаходзіцца, на жаль, не ўсім.

Якім жа будзе парадак засялення на 1998–1999 навучальны год? Ці будуць забяспечвацца жыллём студэнты, якія атрымліваюць платную адукацыю, сямейныя студэнты? Менавіта гэтая праблема абмяркоўвалася на некалькіх пасяджэннях прафкома студэнтаў.

Як адзначыў дырэктар студэнцкага гарадка Ігар Раманавіч Вярэнчыкаў, загад па засяленню студэнтаў яшчэ не падпісаны, але пра некаторыя змены, якія намаячаюцца, ужо можна гаварыць. З наступнага года ўвойдзе ў дзеянне новы ўзор ордэра з фотаздымкам, які будзе выдавацца студэнту на ўсе пяць гадоў навучання. Многія факультэты адзначаць «улазіны». У інтэрнат № 2 плануецца засяліць студэнтаў фізічнага, хімічнага і геаграфічнага факультэтаў, № 3 — факультэта прыкладнай матэматыкі і гістарычнага факультэта, № 4 — юрыдычнага факультэта і факультэта міжнародных адносін, № 5 — замежных студэнтаў падрыхтоўчага факультэта, № 7 — механіка-матэматычнага і філалагічнага факультэтаў, № 9 — філасофска-эканамічнага факультэта, № 10 — факультэтаў журналістыкі, радыёфізікі і электронікі, біялагічнага. Шосты інтэрнат закрыецца на капітальны рамонт.

Прафсаюзы камітэт студэнтаў прапанаваў дырэкцыі студэнцкага гарадка распрацаваць палажэнні па абмену жыллой плошчай у інтэрнатах БДУ і аб парадку засялення ў інтэрнат сямейных студэнтаў.

Акрамя таго, прафсаюзы актыўна выкажаў шэраг прапановаў па засяленню, сярод якіх наступныя:

- засяляць студэнтаў універсітэта, зыходзячы з санітарных нормаў;
- выселіць са студэнцкіх інтэрнатаў супрацоўнікаў універсітэта;
- устанавіць тэрмін засялення па ордэру да 15 верасня;
- для пасялення студэнтаў-інвалідаў прададзены рэзерв месцаў у інтэрнатах блочнага тыпу;

— вызваліць ад аплаты за карыстанне інтэрнатам студэнтаў з ліку дзяцей-сірот і дзяцей, якія засталіся без апекі бацькоў, з сям'яў загінулых ваеннаслужачых, інвалідаў Вялікай Айчыннай вайны 1 і 2 групы і прыраўнаваных да іх асоб;

— зацвердзіць палажэнне аб дыферэнцыраванай плаце за карыстанне інтэрнатам студэнтаў, якія навуваюцца на платнай аснове.

Гэтыя і іншыя прапановы будуць узгадняцца з дырэкцыяй студэнцкага гарадка і дэканатамі факультэтаў. А непасрэдна засяленнем у інтэрнаты будуць займацца жыллёва-бытавыя камісіі прафбюро факультэтаў. Што ж датычыцца агульнага парадку засялення, прафком студэнтаў паведамляе пра некаторыя правілы.

Засяленне студэнтаў бюджэтнай формы навучання на 1998/99 навучальны год будзе праходзіць па курсах строга па графіку:

- 25.08.98 — 2 курс;
- 26.08.98 — 3 курс;
- 27.08.98 — 4 курс;
- 28.08.98 — 5 курс;
- 29.08.98 і 31.08.98 — 1 курс.

Засяленне студэнтаў, якія навуваюцца на платнай аснове, будзе праводзіцца пры наяўнасці свабодных месцаў не раней 16 верасня.

Пры засяленні ў інтэрнат першаккурснікам неабходна мець пры сабе пашпарт, ліст выбыцця з папярэдняга месца жыхарства, 5 фотаздымкаў 3х4, медыцынскую даведку, атрыманую ў пункце аховы здароўя БДУ (вул. Бабруйская, 9, к. 107), дакумент аб наяўнасці вызначаных заканадаўствам льгот. Студэнты іншых курсаў павінны прадаставіць пашпарт, даведку аб разліку з інтэрнатам за мінулы год, 5 фотаздымкаў 3х4, медыцынскую даведку, дакумент аб наяўнасці вызначаных заканадаўствам льгот, квітанцыю аб уплаце за інтэрнат. Студэнты 2–5 курсаў могуць прадаставіць таксама звесткі аб праходжанні флюараграфіі па месцы жыхарства.

Студэнты-інваліды і сямейныя студэнты, у якіх узніклі пытанні наконт засялення ў інтэрнат, могуць звяртацца ў прафсаюзы камітэт студэнтаў ужо зараз.

Ганна КАВАЛЬЧУК, прэс-цэнтр
прафкома студэнтаў

ВІНШУЕМ!

Спявае "Родніца"

Сёлета народнаму хору супрацоўнікаў і выкладчыкаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта "Родніца" спяўняецца 20 гадоў. Напрыканцы мая ў Тэатры юнага глядача адбыўся юбілейны канцэрт хора.

А пачыналася ўсё з невялікага спеўнага гурта выкладчыкаў фізічнага факультэта. Сёння ж у ім 42 удзельнікі з розных падраздзяленняў універсітэта. Кіруе калектывам прафесійны хормайстар, выпускнік Акадэміі музыкі таленавіты і апантаны сваёй справай чалавек Валерый Галічкін.

Спеўнае майстэрства "Родніцы" вядома ўжо далёка за межамі нашай краіны. Беларускія спевы слухалі амаль усе рэспублікі былога СССР. Калектыву цёпла прымалі ўдзячныя слухачы суседняй Польшчы і далёкай Нарвегіі. Неаднаразова музычныя перадачы з удзелам "Родніцы" гучалі на Беларускай радыё і тэлебачанні.

Зразумела ж, хору заўсёды дапамагаюць прафком супрацоўнікаў, дырэкцыя па справах культуры. А спецыяльна да юбілея рэктарат падарыў удзельнікам новыя сцэнічныя касцюмы.

НОВЫЯ ІНФАРМАЦЫЙНЫЯ ТЭХНАЛОГІІ І КАМП'ЮТЭРНЫ ЭКСПЕРЫМЕНТ

Гэтым артыкулам мы завяршаем цыкл матэрыялаў аб камп'ютэрнай матэматыцы як адзінай платформе для атрымання навукова-тэхнічных і эканамічных ведаў. Для таго, каб гэтае даследаванне атрымалася больш глыбокім і дакладным, аўтары публікацыі, што з'явіліся на старонках "Беларускага ўніверсітэта" на працягу гэтага навучальнага года (№№ 13, 15, 17 (1997г.), 1, 6, 9 (1998г.)), ішлі ад выкладання канкрэтных прыкладаў да глыбокага аналізу з'явы. Нам здаецца, што ў іх атрымалася даказаць шырокай грамадскасці карысць новых камп'ютэрных тэхналогій для развіцця адукацыі і навукі ў цэлым. Цяпер застаецца толькі дзейнічаць на практыцы.

У цяперашні час вылічальны эксперымент займае важнейшае месца сярод тэхналогій навуковых даследаванняў. У гэтым артыкуле разглядаюцца новыя магчымасці матэматычнага мадэліравання і камп'ютэрнага эксперыменту з выкарыстаннем метадаў і сродкаў камп'ютэрнай матэматыкі, якая інтэнсіўна развіваецца ў апошнія гады.

Як вядома, падчас вылічальнага эксперыменту аб'ект любой прыроды (фізічны, хімічны, біялагічны, сацыяльны) абстрагую-

дзены вылічальным эксперы-ментам на падставе дасягненняў камп'ютэрнай алгебры, рэалізаваных у сучасных універсальных пакетах камп'ютэрнай матэматыкі (такіх, як Maple V і Mathematica 3.0), дазваляе вылучыць для далейшага глыбокага аналізу два новыя накірункі распрацоўкі і прымянення СКМ.

Тэхналогія праграмавання СКМ ёсць тэхналогія распрацоўкі прынцыпаў функцыянавання, праектавання базавых алгарытмаў і стварэння праграмы

най мадэлі, якая складаецца, напрыклад, у апісанні сістэмы, дыферэнцыйных і (ці) інтэгральных ураўненняў. Для праграмнага праектавання тыповымі з'яўляюцца задачы аптымізацыі. Пры наяўнасці дэфіцыту натурных вымярэнняў характэрны таксама адваротныя задачы па ідэнтыфікацыі параметраў матэматычнай мадэлі. Для аднаго і таго ж аб'екта даследавання могуць быць выбраны альтэрнатыўныя матэматычныя мадэлі, напрыклад, дэтэрмінаваныя і

СКМ. Тут вызначаецца структура праграмных модуляў, характар інфармацыйных плыняў, а таксама ацэнкі неабходных вылічальных рэсурсаў, аперацыйнае асяроддзе і патрабаванні да карыстальніцкіх інтэрфейсаў. Алгарытм рашэння сфармуляванай матэматычнай задачы выбіраецца з базы ведаў або распрацоўваецца нанова.

д) Стадыя непасрэднай рэалізацыі алгарытмаў у СКМ — адна з самых працаёмістых. Працягласць гэтага этапу вызначаецца паўнатай саставу СКМ і эфектыўнасцю яе інструментальных сродкаў. Ён звязаны з фарміраваннем зыходных дадзеных, правядзеннем вылічальных сеансаў у пакетным або дыялагавым рэжыме, апрацоўкай інфармацыі і вывадам вынікаў рашэння.

е) Далей ключавым момантам з'яўляецца аналіз вынікаў і прыняцце рашэнняў аб ходзе камп'ютэрнага эксперыменту. На падставе параўнання рашэння з уласцівасцямі рэальнага аб'екта робяцца высновы аб карэкціроўцы дадзеных, аб змяненні матэматычнай мадэлі або прыцягненні іншых алгарытмаў.

Якснае адрозненне прыведзенай схемы ад існуючых заключаецца ў тым, што яна аб'югулена з улікам сучаснага стану тэхналогій СКМ. Схема мае, уласна кажучы, прасторавую структуру. Яе можна паказаць у выглядзе трох плоскасцяў (мал. 2).

Паміж плоскасцямі, дзе працуюць тэхналогіі праграмавання СКМ і прымянення СКМ, размяшчаецца база ведаў і СКМ. Стрэлкамі паказваюцца іх узаемныя сувязі.

Пры гэтым неабходна ўлічваць, што тэхналагічны ланцужок прымянення СКМ прынцыпова ўключае не толькі тэхналагічны ланцужок праграмавання СКМ, але дадаткова мае яшчэ два працэсы: абстрагаванне аб'екта даследавання і прыняцце рашэння.

Такім чынам, сутнасцю матэматычнага мадэліравання на аснове СКМ з'яўляецца рэалізацыя тэхналогій праграмавання і прымянення СКМ і, значыць, мае рацыю формула

тэхналогія матэматычнага мадэліравання = тэхналогія праграмавання СКМ + тэхналогія прымянення СКМ.

Яна азначае, што галоўны сродак матэматычнага мадэліравання і яго «форма існавання» на цяперашнім этапе развіцця інфармацыйных тэхналогій — праграмае забеспячэнне на аснове СКМ. Аднак спецыяліст, які навучыўся праграмаваць у сістэме СКМ, яшчэ не становіцца спецыялістам па прымяненню СКМ у мадэліраванні. Па крылатаму выразу акадэміка Самарскага, «лічыць, што чалавек, які навучыўся праграмаваць, становіцца спецыялістам па матэматычнаму мадэліраванню, тое самае, што памылкова думаць, нібы для падрыхтоўкі фізіка-эксперыментатара дастаткова навучыць яго працаваць з паяльнікам». Значыць, узнікае неабходнасць глыбокай прапрацоўкі метадалогіі выкарыстання СКМ для прыродазнаўчанавуковых, тэхнічных і гуманітарных факультэтаў, паколькі пераарыентацыя навукова-даследчай дзейнасці на выкарыстанне сучасных камп'ютэрных тэхналогій немагчыма без фундаментальнай адукацыі на базе СКМ.

Ю. І. ВАРАТНІЦКІ, дырэктар ЦІТ БДУ, С. В. ЯЗМСКОЎ, малодшы навуковы супрацоўнік ЦІТ БДУ, А. А. КУЛЯШОЎ, дацэнт кафедры ўраўненняў матэматычнай фізікі БДУ, Ю. В. ПАЗНЯК, загадчык НДІ інфармацыйных сістэм ЦІТ БДУ

Гэты дзень у жыцці ўніверсітэта

02.06 75 год (1923) з дня адкрыцця Усебеларускага з'езда хімікаў.

04.06 20 год (1978) з дня ўручэння Беларускаму дзяржаўнаму ўніверсітэту в'етнамскага ордэна Дружбы за вялікія заслугі ў падрыхтоўцы спецыялістаў для гаспадаркі СРВ.

08.06 80 год з дня нараджэння Уладзіміра Рыгоравіча Івашына (1918), доктара гістарычных навук, прафесара. З 1950 года ён пачаў працаваць у БДУ, у 1968 стаў прарэктарам.

11.06 90 год (1908) з дня правядзення Усеславянскага з'езда прагрэсіўных студэнтаў у Празе, які звярнуўся з патрабаваннем да ўрада Расійскай імперыі адкрыць універсітэт на Беларусі.

13.06 60 год з дня нараджэння доктара фізіка-матэматычных навук, прафесара Леаніда Мацвеевіча Баркоўскага (1938). З 1961 — у БДУ. Мае навуковыя працы ў галіне хвалевай фізікі.

16.06 50 год (1948) з дня пачатку комплекснай экспедыцыі геаграфічнага факультэта па вывучэнню Палескай нізіны. Кіраўніком быў віцэ-прэзідэнт АН Беларусі, прафесар І. С. Лупіновіч.

18.06 85 год з дня нараджэння Федара Іванавіча Куляшова (1913), беларускага літаратуразнаўцы і крытыка, доктара філагічных навук, прафесара. З 1951 года — у БДУ. Друкуецца з 1932 года. Асноўныя даследаванні — па гісторыі рускай літаратуры 19—20 стагоддзяў і сучаснай беларускай літаратуры.

19.06 25 год (1973) з дня нараджэння галіновай навукова-даследчай лабараторыі возеразнаўства на геаграфічным факультэце.

22.06 20 год (1978) з дня адкрыцця галіновай лабараторыі фізічных метадаў і сродкаў дыягнастычнага кантролю стану сілавых устаноў.

ДОШКА АБ'ЯЎ

Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы БДУ

**запрашае выкладчыкаў
прыродазнаўчанавуковых дысцыплін ВНУ
прайсці павышэнне кваліфікацыі
ў 1998/1999 навучальным годзе па
наступных накірунках:**

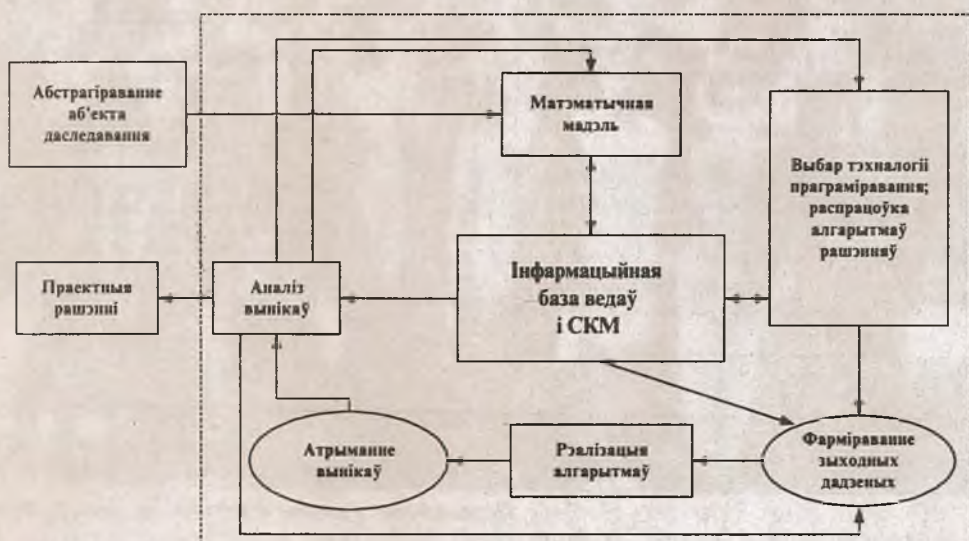
№ пп	Назва курса	Форма навучання	Тэрмін навучання	Асноўныя накірункі
1.	Прыродазнаўчана-вуковыя дысцыпліны	3 адрывам ад працы 3 адрывам ад працы 3 частковым адрывам ад працы Стажыроўка да 5 месяцаў	14.09.98-13.12.98 1.02.99-30.04.99 14.09.98-14.02.99 па працягу года	Пашырэнне прафесійнага кругагляду ва ўласнай і сумежных галінах ведаў. Спецыяльныя дысцыпліны па выбар. Павышэнне выкладчыцкага майстэрства, павышэнне культурнага ўзроўню. Правядзенне самаацэнкі спецыяліста з устанавленнем яго слабых і моцных бакоў у плане прафесійных якасцей. Прыцягненне ў працэс пераўтварэння структуры і зместу адукацыі, рэфармавання структуры і кіравання вышэйшай школы.
2.	Экалогія	3 адрывам ад працы 3 адрывам ад працы	14.09.98-13.12.98 1.02.99-30.04.99	Экалогія асобінаў, экалогія папуляцый, экалогія згуртаванняў, біясфера. Экалогія чалавека.
3.	Прыродазнаўчана-вуковыя дысцыпліны па англійскай мове	3 адрывам ад працы 3 адрывам ад працы Без адрыву ад працы Без адрыву ад працы	14.09.98-13.01.99 1.02.99-31.05.99 1.10.98-29.01.99 1.02.99-30.06.99	Падрыхтоўка выкладчыкаў для чытання лекцый па англійскай мове. Групы фарміруюцца па ўзроўню ведаў англійскай мовы, уключаючы курс для пачаткоўцаў. Падрыхтоўка праходзіць у два этапы: першы — удасканаленне ведаў англійскай мовы; другі — чытанне спецыяльных дысцыплін па англійскай мове. Пры падрыхтоўцы шырока выкарыстоўваюцца сучасныя тэхналогіі навукачання (аўдыя, відэа і мультымедыя сродкі). Для правядзення заняткаў прымяняюцца спецыялісты, якія прайшлі стажыроўку ў Вялікабрытаніі і ЗША.
4.	Прыродазнаўчана-вуковыя дысцыпліны па нямецкай мове	3 адрывам ад працы Без адрыву ад працы	Фарміраванне груп па меры паступленняў	Падрыхтоўка выкладчыкаў для чытання лекцый па нямецкай мове. Групы фарміруюцца па ўзроўню ведаў нямецкай мовы, уключаючы курс для пачаткоўцаў. Падрыхтоўка праходзіць у два этапы: першы — удасканаленне ведаў нямецкай мовы; другі — чытанне спецыяльных дысцыплін па нямецкай мове.
5.	Асновы інфармацыйных тэхналогій (для прафесарска-выкладчыцкага і вучэбна-дапаможнага саставу)	3 частковым адрывам ад працы 3 месяцы Без адрыву ад працы 4 месяцы	Групы фарміруюцца па меры паступленняў	Асновы камп'ютэрнай тэхнікі і камп'ютэрных тэхналогій, сучасныя інфармацыйныя сістэмы і іх выкарыстанне. Навучанне праходзіць у два этапы. першы — DOS, NORTON, WINDOWS; другі — MICROSOFT OFFICE: Word, Excel, Power-Point, Outlook, Access.

Спіс выкладчыкаў, якія накіроўваюцца на павышэнне кваліфікацыі, трэба прадаставіць да 15 чэрвеня 1998 года.

Для жадаючых павысіць кваліфікацыю на замежнай мове неабходна ўказаць узровень ведаў замежнай мовы.

Заяўкі дасылаць на адрас: 220001, г. Мінск, вул. Маскоўская, 15, РІВШ БДУ, кафедра прыродазнаўчанавуковых дысцыплін.

Даведкі па тэлефону: 224-66-91.

Мал. 1

еца ад уліку неістотных параметраў і апісваецца з дапамогай матэматычнай мадэлі, якая ў большай ступені не носіць дыскрэтны характар. Традыцыйная тэхналогія вылічальнага эксперыменту прадугледжвае выкананне дыскрэтнага атрыманай матэматычнай мадэлі, распрацоўку праграмага забеспячэння, якое рэалізуе вылічальныя алгарытмы і лічбавы аналіз мадэлі даследуемага аб'екта.

Адной з істотных праблем прымянення тэхналогій вылічальнага эксперыменту з'яўляецца забеспячэнне адпаведнасці яго вынікаў. З аднаго боку, разам з непазбежнымі праблемамі адэкватнасці матэматычнай мадэлі аб'екту даследавання, даводзіцца сутыкацца з памылкамі, якія ўзнікаюць на этапах дыскретызацыі мадэлі і пабудовы вылічальных алгарытмаў (невывананне ўмоў кансерватыўнасці разнасных схем, наяўнасці вылічальных алгарытмаў, наапапенне машынных памылак і інш.). З другога боку, у шэрагу выпадкаў даводзіцца вырашаць задачы мадэліравання, не маючы строгага абаснавання карэктнасці матэматычнай мадэлі, атрымліваючы неабходную інфармацыю непасрэдна падчас вылічальнага эксперыменту. Пры гэтым асабліва ролю адыгрываюць мадэлі з няпоўнай інфармацыяй ці нават тэіа, якія не маюць поўнасна фармалізаванай матэматычнай пастановкі. У такіх выпадках правядзенне камп'ютэрнага эксперыменту патрабуе ў сістэме чалавек-камп'ютэр наўваснасці моцных зваротных сувязяў на аснове глыбокага ўзаемадзеяння з мадэлямі.

Істотна павысіць дакладнасць і эніцы працаёмнасць вылічальнага эксперыменту дазваляюць сучасныя сістэмы камп'ютэрнай матэматыкі (СКМ), якія ў шэрагу выпадкаў маюць сродкі для даследавання матэматычных мадэлей, прамінаючы этапы іх дыскретызацыі і распрацоўкі вылічальных алгарытмаў, або выкарыстоўваючы эфектыўныя лікава-аналітычныя метады. Адначасова СКМ з'яўляюцца сучасным сродкам глыбокага ўзаемадзеяння чалавека з мадэлямі.

Наапапенны вопыт правя-

абалонкі з развітымі сродкамі прадстаўлення ўваходных дадзеных і вынікаў мадэліравання і, самае галоўнае, адкрытай з пункту погляду насычэння яе новымі матэматычнымі ведамі, прадстаўленымі ў фармалізаваным выглядзе. Важнай асаблівасцю працэсу праграмавання СКМ з'яўляецца тое, што на наступным этапе ў ім можа ўдзельнічаць сам карыстальнік, уключаючы ў СКМ уласныя праграмныя модулі ці бібліятэкі, якія ўтрымліваюць матэматычныя веда, неабходныя для вырашэння разнастайных праблем і, у прыватнасці, яго задач.

Тэхналогія прымянення СКМ уключае ў сябе абстрагаванне аб'екта даследавання, прадстаўленне матэматычнай мадэлі на ўваходнай мове і апісанне задання для выканання аналітычных пераўтварэнняў і лікавых разлікаў, падрыхтоўку і ўвод зыходных дадзеных, адлюстраванне вынікаў, іх папярэдняю апрацоўку дыягносты-

ку памылкаў, аналіз вынікаў і прыняцце рашэння аб далейшым планаванні камп'ютэрнага эксперыменту, уключаючы змену ўваходных дадзеных, матэматычных мадэлей, алгарытмаў.

На мал. 1 даецца схема сувязі паміж ўведзенымі паняццямі і матэматычным мадэліраваннем у самым агульным яго разуменні.

На нашу думку, працэс вылічальнага эксперыменту з выкарыстаннем СКМ ажыццяўляецца па складанаму замкнёнаму тэхналагічнаму цыклу. Паслядоўнасць аперацый, якія выконваюцца пры гэтым у ітэрацыйным цыкле, можна апісаць наступным чынам.

а) Абстрагаванне аб'екта даследавання. Для даследавання адной і той жа праблемы можа быць пабудавана не адна, а паслядоўнасць укладзеных ці ўзаемадапаўняльных мадэлей з рознай ступенню адэкватнасці;

б) Распрацоўка матэматыч-

імаверныя. Для многіх задач выкарыстоўваецца паняцце інфармацыйнай мадэлі, якая ўключае структуру ўваходнай, зыходнай і прамежкавай інфармацыі, характар і спосабы яе пераўтварэння. Пры вялікіх аб'ёмах да-

Мал. 2

дзеных ад гэтага ў вялікай ступені залежыць эканамічнасць рэалізацыі задач і ўзровень зносінаў даследчыка з ЭВМ. Выбар матэматычнай мадэлі ў значнай ступені вызначаецца інфармацыйным напаўненнем (рэалізаванымі алгарытмамі матэматычных пераўтварэнняў, вылічэнняў і прадстаўлення інфармацыі)

с) Пасля разгледжаных этапаў ідзе выбар тэхналогій праграмавання, распрацоўка алгарытмаў рашэння і іх прадстаўленне на ўваходнай мове СКМ. Сюды ўваходзіць модульны аналіз усеі праблемы, г.зн. вызначэнне складу матэматычных мадэлей і іх узаемазвязей у розных схемах вырашэння задач з разглядаемага класа. Хаця гэтая задача выконваецца матэматыкам, яна ўжо патрабуе паглыбленага ў тэхналагічнай аспекты стварэння адпаведнай

У 1933 годзе пры Беларускай дзяржаўнай універсітэце была арганізавана першая ў рэспубліцы кафедра глебазнаўства. Ініцыятарам яе стварэння і першым загадчыкам быў вядомы вучоны-глебазнаўца, акадэмік АН БССР, дырэктар Інстытута аграглебазнаўства і аграхіміі Я. М. Афанасьеў. Дзякуючы стварэнню кафедры вырашыліся многія за-

дачы, пастаўленыя народнай гаспадаркай, і перш за ўсё — задача падрыхтоўкі кадраў для сельскай гаспадаркі і сельскагаспадарчай навукі.

З першых дзён кафедра становіцца не толькі вучэбным, але і навуковым цэнтрам глебазнаўства рэспублікі. Яе супрацоўнікі разам з вучонымі Акадэміі навук БССР актыўна ўключыліся ў вывучэнне і картаграфаванне глеб Беларусі і прылягаючых абласцей РСФСР і Украіны. Разам з экспедыцыямі праводзіцца першыя палявыя доследы па павелічэнню прадукцыйнасці глеб, выпрабаванню спосабаў іх апрацоўкі і аховы.

У час рэспрэсій, якія прайшлі на Беларусі ў 1937-1938 гадах, Я. М. Афанасьеў загінуў. І кафедра амаль перастала працаваць.

У пасляваенны час кафедра аднавіла работу на геаграфічным факультэце. Загадчыкам яе быў вядомы глебазнаўца, геолаг і географ Ф. М. Дамінікоўскі. Тэматыка кафедры становіцца больш геаграфічнай. У 1947-1948 гадах упершыню арганізуецца вялікая экспедыцыя па комплекснаму вывучэнню прадукцыйных сіл Палескай нізіны. Узначалі экспедыцыю акадэмік АН БССР І. С. Лупіновіч. У ёй прынялі ўдзел таксама выкладчыкі М. П. Булгакаў, В. І. Пашын, З. М. Дзянісаў і група студэнтаў. Па выніках даследаванняў

было напісана дзесяць навуковых работ, складзены глебавыя карты сярэдняга цячэння ракі Прыпяць, якія потым выкарыстоўваліся пры распрацоўцы генеральнай схемы асваення Палесся.

У 1951 годзе кафедра як самастойная

ПОШУК ПРАЦЯГВАЕЦЦА

падраздзяленне працягвае працаваць на біёлага-глебавым факультэце. Пачынаючы з сярэдзіны 50-х гадоў супрацоўнікі і студэнты кафедры актыўна ўключаюцца ў правядзенне буйнамаштабных даследаванняў глеб калгасаў і саўгасаў рэспублікі. У 1957 годзе пры кафедры быў нават арганізаваны глебавы атрад. За дваццаць гадоў работы ім даследавана і закартаграфавана звыш 500 тысяч гектараў глеб Беларусі і каля аднаго мільёна гектараў Алтайскага края і Сібіры. У гэты час пры непасрэдным удзеле супрацоўнікаў кафедры ўпершыню ў Беларусі распрацавана і выдадзена "Кіраўніцтва па правядзенню дэталёвых даследаванняў глеб", выйшла ў свет манаграфія "Глебы БССР", "Глебавыя даследаванні БССР" і іншыя.

У 1960 годзе кафедра вярнулася на геаграфічны і атрымала назву глебазнаўства і геалогіі. Праз два гады тут ствараецца навукова-даследчая лабараторыя "Біягеахімія глеб". У выніку працы супрацоўнікаў былі складзены картасхемы ўтрымання асноўных мікрэлементаў у глебах Беларусі.

У 60-я гады на кафедры паспяхова развіваўся геалагічны напрамак, калі ў навуковай рабоце ўдзельнічалі такія вядомыя геолагі, як акадэмік АН БССР А. С. Махнач, прафесары Д. М. Карулін, Г. А. Кісялёў, дацэнты Л. М. Вазнячук, С. А. Ціханаў. У той жа час шырокае развіццё атрымала эканамічная ацэнка (банітаванне) зямель, якая

распрацоўвалася членам-карэспандэнтам АН БССР прафесарам А. Р. Мядзведзем, які ўзначальваў кафедру з 1968 да 1980 года. За работы па даследаванні і картаграфаванні глеб рэспублікі прафесар А. Р. Мядзведзеў у ліку іншых глебазнаўцаў быў удастоены Дзяржаўнай прэміі БССР.

Навуковая тэматыка кафедры цесна звязана з пытаннямі не толькі геаграфіі, але і сельскай гаспадаркі. Улічваючы небылыя маштабы меліяраваных тэрыторый Беларусі, у навуковых даследаваннях пераважае меліярацыйная тэматыка. Супрацоўнікі падраздзялення ўдзельнічаюць у распрацоўцы і экспертызе буйнейшых праектаў меліярацыйнага пераўтварэння прыроды рэспублікі.

Кафедрай глебазнаўства і геалогіі наладжаны цесныя кантакты з акадэмічнымі і галіновымі навуковымі ўстановамі рэспублікі. У вучэбнай і навуковай рабоце прымалі ўдзел вядучыя вучоныя — акадэмік АН БССР і УАСГНІЛ С. Г. Скарапа-наў, акадэмік АН БССР Р. Г. Гарэцкі, член-карэспандэнт АН БССР А. І. Івіцкі, доктары навук Т. А. Раманава, У. В. Жылко і іншыя.

Сёння кафедра мае ў сваім штаце двух дактароў навук, прафесараў, пяць дацэнтаў, працуе ў шчыльным узаемадзеянні з навуковай лабараторыяй аптымізацыі ландшафтаў БДУ, многімі падраздзяленнямі НАН, з навуковымі ўстановамі іншых краін. У апошнія гады на базе кафедры аткрыты 2 новыя спецыяльнасці: геалогія і геаінфармацыйныя сістэмы.

В. С. АНОШКА, загадчык кафедры, доктар геаграфічных навук

Аперацыя "Чыстае паветра"

З 1 па 30 чэрвеня 1198 года ў Мінску праводзіцца операцыя "Чыстае паветра". Сама назва операцыі вызначае задачу экалагічнай службы ДАІ: скараціць да мінімуму забруджванне навакольнага асяроддзя вуглякістым газам ад аўта транспартных сродкаў.

Ужо першыя дні операцыі паказалі, што ўладальнікі многіх аўтамабіляў не паклапаціліся правесці работу рухавікоў сваіх машын, у выніку чаго з выхлупных труб выкідалася павышаная доза адпрацаваных газаў. Нагадаем, што штраф за гэтак парушэнне складае да 5 мінімальнага заробкаў.

Аднак не толькі з гэтымі парушэннямі даводзіцца сутыкацца ДАІ. За апошнія пяць месяцаў у горадзе зарэгістравана 327 ДТЗ. Загінулі 30 чалавек, паранены 321. Усяго выяўлена 33 929 парушэнняў правілаў дарожнага руху.

Сярод парушальнікаў ПДР ёсць і студэнты БДУ: Бароўскі А. А., Марозаў А. А., Петух Л. Л.

Задача ва ўсіх удзельніках дарожнага руху павінна быць адна — захоўваць законы дарог, клапаціцца пра бяспеку руху.

Мікалай СКИПАР, дзяржаўны інспектар ДАІ Маскоўскага раёна

НА ЗАМЕТКУ

Ведайце пра "Веды"

Ужо больш за паўгода ў рэспубліцы выдаецца навуковая і інфармацыйна-аналітычная газета "Веды". Яе заснавальнікам разам з Нацыянальнай Акадэміяй навук Беларусі, Дзяржаўным камітэтам па навуцы і тэхналогіях, Міністэрствам адукацыі з'яўляецца Белдзяржуніверсітэт.

"Веды" — адзінае ў краіне штотыднёвае выданне, якое расказвае пра навуковае жыццё Беларусі, шмат увагі надае праблемам вышэйшай адукацыі. Зараз ідзе падпіска на перыядычныя выданні на другое паўгоддзе. З 15 мая "Веды" ўключаны ў падпісны каталог, і іх можна выпісаць у любым аддзяленні сувязі. Кошт падпіскі: на 3 месяцы — 36 000 рублёў, на 6 месяцаў — 72 000 рублёў. Індэкс газеты: 63315.

ВЫ 47417

Ці цяжка быць жанчынай?

...Мужчыны, хутчэй за ўсё, проста паціснуць плячыма. У лепшым выпадку нагадаюць нам пра 8 сакавіка. (Дарэчы, радыкальна настроеныя жанчыны на Захадзе нярэдка вызначаюць гэты дзень — з улікам таго, што не ўсе шануюць новаўвядзенне Клары Цэткін — як пагарду ў тым сэнсе, што ўсе астатнія 365 дзён пра жанчын забываюць наогул.) Жанчыны, я думаю, скажуць: "Так, цяжка". І не таму, што на жанчых плячах двайны цяжар: прафесія і побыт, — а таму, што ацэнка жаночага ўкладу ў жыццё супольнасці далёкая ад адэкватнай. Жанчын на планеце — палова альбо нават крыху больш, і яны ўцягнутыя ў 2/3 усяго сукупнага працоўнага часу, але на іх долю прыходзіцца каля 1/10 усіх даходаў і менш 1/100 усёй сусветнай уласнасці. Красамоўна, ці не так? І на такім фоне праблемы жанчын у сродках масавай інфармацыі часта вызначаюцца ў шэрагу пытанняў існавання розных меншасцяў.

Калі гаворка заходзіць аб жанчынах і іх праблемах, суразмоўцы з разуменнем вымаўляюць адно-адзінае слова: "Фемінізм". Фемінізм — даволі шырокае і складанае паняцце. Яго часцей за ўсё ўспрымаюць з абывацельскага пункту гледжання ў скажона радыкальнай форме. Праз СМІ ў народнай пагалосцы фарміруецца ўяўленне пра фемінізм як пра якую-небудзь буржуазную забаву сытых жанчын, якія вырашылі парваць з традыцыйным ладам, адмовіцца ад сям'і, любові, мацярынства, кінуць выклік грамадству, супрацьпаставіць сябе яму. У прыватнасці, да фемінісцкіх у нас схільныя адносіць ак-

цыі нахштальт "шэсця пустых рондэляў" або заклікі на "барацьбу з мужчынамі". Таму людзі, якія думаюць цвяроза (як мужчыны, так і жанчыны), імкнуцца адмежавацца ад такога роду праяў, атаясамліваючы з імі фемінізм у цэлым. Да таго ж, для менталітэту беларускага народа ў цэлым зусім не характэрна праяўленне радыкальных, экстрэмісцкіх дзеянняў і эмоцый. Такія "выкіды" палохаюць, насцярожваюць людзей, якія прызвычаліся да адносна памяркоўнай хады жыцця. Таму мне ўяўляецца перспектывным укараненне фемінізму (нават самога гэтага паняцця) у беларускай культуры. Аднак праблема жаночай ідэнтычнасці тым самым не здымаецца.

Паднятая ў свой час фемінізм, жаночая тэма знаходзіць сёння сваё адлюстраванне ў так званых гендэрных даследаваннях.

Трапіў гэты тэрмін і ў нашу прэсу. У "Комсомольской правде" ад 22 мая гэтага года на прысвечаных Беларусі старонках чытаем у рубрыцы "Матрыярхат" маленькую нататку А. Жыгалоў і В. Малішэўскага (мужчын — заўважце) "Жанчын сцеражыцца — яны ведаюць, што такое гендэр". Чытаеш, і ўзняюцца супярэчлівыя адносіны да гэтага маленькага тэкста. Быццам бы і падобна на тое, што ёсць гендэр. І ў той жа час апісанне не зусім адэкватнае. Уласна кажучы, пагадзіцца можна толькі з тым, што гендэр — гэта не біялагічныя адрозненні, а полавая стэрэатыпы, якія караняцца ў культуры. Але далей: "Гендэрныя даследаванні спрабуюць зняць стэрэатыпы ў паводзінах жанчын (і тут жанчына

вінаватая!). Як і ўсякі паважны фемінісцкі рух, яны часта адштурхоўваюцца ад адваротнага, гэта значыць ад мужчыны. Адмаўленне ад распісаных ролей, як чакаецца, дазволіць чалавеку, жанчыне, спазнаць сябе і быць сабою". Каментарый я лічу лішнімі. Прачытаецца боязь фемінізму і эмансипацыі жанчын як пагрозы культуры, якая атаясамліваецца з ім.

Што ж на самой справе ўяўляюць сабой гендэрныя даследаванні? Па вывучаему прадмету яны нашмат шырэй за жаночыя даследаванні і ўключаюць у сябе праблему ідэнтычнасці не толькі з жаночага, але і з мужчынскага пункту гледжання. Мужчынскі і жаночы пачаткі — гэта эсэncyяльныя характарыстыкі чалавечага быцця, хаця слова "чалавек"

у многіх мовах у першую чаргу разумеецца як "мужчына". (Маскулінісцкі арыентаваны культура нават адмовіла жанчыне ў паняцці "чалавек"!)

У англійскай мове для абазначэння ўказаных адрозненняў суб'ектаў культуры ўводзіцца два паняцці: sex і gender. Першы тэрмін перакладаецца як "пол" і адносіцца да біялагічных рысаў, з'яўляючыся біялагічна-натуралістычнай, "на-

гэта паняцце можна як "соцыяпол", хаця ў літаратуры паступова заваёўвае сабе статус паняцце "гендэр". Такім чынам, правёўшы адрозненне паміж паняццямі "пол" і "соцыяпол", можна сцвярджаць, што, нарадзіўшыся з вызначаным біялагічным полам, чалавек у працэсе сацыялізацыі павінен сябе праідэнтыфіцыраваць з тым ці іншым соцыяполам. Як не прыгадаць

Сімону дэ Бавуар, якая некалі сказала: "Жанчынай не нараджаюцца, жанчынай становяцца". Элізабэт Бадэнтэр лічыць такой характарыстыкай, якая надаецца ад нараджэння, мужнасць. Мужчынская сутнасць не даецца з нараджэннем. Жыццё "стварае" мужчыну. Прычым у поўнай адпаведнасці са спінозаўскім прынцыпам адмаўлення. Мужчынскі пол вызнача-

ецца праз указанне на тое, што ён не з'яўляецца жаночым полам: Э. Бадэнтэр заклучае ў сваёй кнізе "Мужчынская сутнасць", што мужнасць для мужчыны азначае нашмат больш, чым жаночасць для жанчыны. І яшчэ адна заўвага ў плане характарыстыкі полу і гендэру. У тэрмінах знакавых сістэм пол — лічбавая, кропкавая кодавая сістэма; такім чынам, гэта дастаткова дакладная бінарная катэгарызацыя. Гендэр жа — аналагавая кодавая сістэма, хвалевае характарыстыка. Па адносінах да яго прадугледжваюцца параўнальны характарыстыкі тыпу "больш-менш", а таксама наяўнасць жаночасці ў мужчын і мужнасці ў жанчын.

Гендэрныя фактары сёння спрабуюць прасачыць у розных галінах сацыяльна-гуманітарных ведаў: у гісторыі, антрапалогіі, псіхалогіі, эканоміцы, паліталогіі, сацыялогіі. Можна сказаць, што ўсе сацыяльныя адносіны так альбо інакш маюць гендэрнае вымярэнне, даследаваць якія неабходна па меншай меры з мэтаю аднаўлення больш альбо менш адэкватнай карціны культуры. "Чалавека ўвогуле" не існуе. Сучасны дыскурс аб чалавеку павінен быць канкрэтызаваны з улікам гендэрнага фактару. "Вывучэнне гендэру складаецца з даследавання жанчын і мужчын у адносінах адзін да аднаго, вывучэння таго, як вызначэнне закона ў адносінах апошніх уплывае на стан першых і як паказчыкі полавой дыферэнцыяцыі ўплываюць на структуру сацыяльнай, эканамічнай і палітычнай улад" (Скот). Галоўная праблема, такім чынам, — неабходнасць прасачыць, які гендэр прысутнічае, канстытуіруецца і аднаўляецца ва ўсіх сацыяльных адносінах.

А. І. ЯНЧУК, дацэнт кафедры філасофіі і метадалогіі навукі

СТУДЭНЦКАЯ МЭРФАЛОГІЯ

Законны Мэрфі ведаюць, бадай, усе. Сёння ў нашай газеце вы зможаце прачытаць іх у інтэрпрэтацыі студэнтаў.

Закон подласці: чым старанней вы сплывалі ўцёкі з семінара, тым больш верагоднасць сустрэчы з выкладчыкам.

З тэорыі верагоднасці: чым горш вы падрыхтаваліся да семінара, тым больш верагоднасць, што вас выклікаюць.

Дадатак: чым лепей вы падрыхтаваліся да семінара, тым больш верагоднасць, што яго наогул адменяць.

Экзаменалогія:

— час, затрачаны на вывучэнне аднаго экзаменацыйнага білета, адваротна прапарцыянальны часу, які застаўся да экзаменаў;

— чым лепей вы спадзеяеце здаць экзамен, тым больш верагоднасць, што вам давядзецца яго пераздаваць;

— прынцып здачы экзамена: раней сядзеш — раней выйдзеш, раней выйдзеш — хутчэй вернешся;

— калі вам няма чаго дадаць да напісанага ў білетце пад лічбамі 1 і 2, паспрабуйце наступныя метады:

а) навуковага тыпу;

б) страляніна вачыма ў розных накірунках;

в) пераліванне вадкасці з пустога ў парожняе;

г) вешанне лапшы на вушы;

д) сімуляванне прыступаў апендыцыту, эпілепсіі, белага гарачкі...

Чым больш вам падабаецца ваша суседка па парце, тым хутчэй яна прыродзе на завочнае, перш чым паспееце сказаць ёй аб сваіх пачуццях.

Магчымасць засяліцца ў інтэрнат адваротна прапарцыянальная таму, наколькі вам гэта неабходна.

Чым раней вы заплацілі за навучанне, тым больш верагоднасць, што вам давядзецца за яго даплаціць.

Чым больш намаганняў вы затрацілі на напісанне шпаргалкі, тым больш верагоднасць, што яна вам зусім не спатрэбіцца.

Чым менш вам падабаецца выкладчык, тым больш і даўжэй вы будзеце сустракацца з ім на заліку і тым больш верагоднасць, што гэта ўсё ж будзе не залік, а экзамен.

Вольга ЛОЙКА, Алена СКАБКАРОВА, студэнткі факультэта журналістыкі

ТВАЕ СУПРАЦОУНІКІ. УНІВЕРСІТЭТ

Чыста, чыста, чыста...

Як адрэза папярэдзіла загадчыца пральні ўніверсітэта Алена Уладзіміраўна Кузьмінкова, нічога вызначальнага ў яе працы няма. Але мне падалося інакш. Якая ж вучоба, калі студэнта, адарванаму ад дома, штодзень даводзіцца вырашаць шмат будзённых праблем? Асабліва цяжка даводзіцца першакурснікам. А Алена Уладзіміраўна робіць усё магчымае, каб быў яе падпечны хоць крыху аблегчыць.

Дарэчы, раней яна працавала адміністратарам у студэнцкай сталоўцы. І трапіла на гэту пасаду зусім выпадкова. Па спецыяльнасці інжынер-электрык, яна працавала ў праектным інстытуце, а калі яе звольнілі па скарачэнню штатаў, стала на ўлік на біржы працы. Але інжынеры апошнім часам не карыстаюцца асаблівым попытам на рынку працы. Затое ў адной са студэнцкіх сталоувак ужо больш за год зас-

тавалася вакантным месца адміністратара. На чатыры з паловай гады яго заняла Алена Уладзіміраўна. А цяпер вось стала загадчыцай студэнцкай пральні, якая пакуль, праўда, яшчэ толькі будзеца ў верасні. І тады, трэба спадзявацца, бялізна ў студэнцкіх інтэрнатах будзе адпавядаць рэкламнаму прыкладу: "Чыста, чыста, чыста..."

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, студэнтка факультэта журналістыкі

ВІНШУЕМ!

Калектыў інтэрната № 9, супрацоўнікі студгарадка сардэчна віншуюць прыбыральшчыцу інтэрната Марыю Аляксееўну Валадзько з 70-годдзем. жадаюць ёй моцнага здароўя і доўгіх гадоў жыцця.

НАШЫ ЗЕМЛЯКІ

Ён адкрыў Вавілон

У гэтым годзе ўвесь арабскі свет аддае даніну павагі Максімільяну Рылу — выдатнаму місіянеру на Блізкім Усходзе і ў арабскай Афрыцы першай паловы XIX стагоддзя, археолагу і арыенталісту, вандроўніку — у сувязі са 150-годдзем з дня яго смерці.

А нарадзіўся Рыла 31 снежня 1802 года ў Падорску Ваўкавыскага павета, у збяднелай шляхецкай сям'і беларускага паходжання. Скончыў павятовую школу ў Лыскаве і Полацкую акадэмію, атрымаў званне магістра філасофіі. У 1820 годзе паступіў у Віленскі

універсітэт у якасці стыпендыята езуіцкага ордэна, але хутка (у тым самым годзе) разам з выгнанымі з Расіі езуітамі накіраваўся ў Рым для навучання ў Грыгарыянскім універсітэце, дзе потым стаў прафесарам філасофіі.

На працягу 10 гадоў ён вывучаў тэалогію і рыторыку, філасофію і рымскае права, пазтыку (Рым, Фларэнцыя, Турын), выкладаў латынь у Арвіета. Здабыў славу выдатнага прамоўцы — прапагандыста на пляцоўках Рыма і вядомага праўніка (юрыста), атрымаў сан святара (1833). Дасканала авалодаў італьян-

скай, французскай і іншымі еўрапейскімі мовамі.

У чэрвені 1836 года Максімільян Рыла пакінуў Італію і пад імем Пятра Ролі марскім шляхам накіраваўся на Блізкі Усход (Ліван, Палестына) з мэтай заснавання там спецыяльнай Каталіцкай акадэміі. Тут ён сустрэўся і пасябраваў з польскім паэтам Юліюшам Славацкім, які асіміляваў яму падчас літургіі каля Труны Гасподняй у Ерусаліме. Хутка ва ўмовах палітычнай нестабільнасці на Блізкім Усходзе таемна (апарануты пад турка) адправіўся ў Месопатамію з мэтай археалагічных раскопак (праз Дамаск, паўднёвы ўсход Турцыі і паўночны Курдыстан). Даследаваў руіны старажытнага Вавілона, прыроду басейна Тыгра і Еўфрата, а таксама этнаграфію Ірака, Турцыі, Сірыі, Лівана.

Ён быў першаадкрывальнікам старажытнага Вавілона, сістэматычных археалагічных раскопкі якога пачаліся толькі напрыканцы XIX стагоддзя.

У канцы 1837 года Рыла вярнуўся ў Рым і ахвяраваў музею Ватыкана багатую калекцыю археалагічных экспанатаў Вавілона. У падзяку за гэта ён быў абраны ў Папскую археалагічную акадэмію і ў Арыенталагічнае таварыства Францыі. Праз два гады ізноў паехаў на Блізкі Усход у якасці кіраўніка езуіцкай місіі ў Сірыі, падчас якой адкрыў у Бейруце Каталіцкую акадэмію — "Collegium Asiaticum" (1841) для 100 юнакоў, з выдавецтвам, бібліятэкай, майстэрнямі, вучэбнымі кабінетами і музеем. Гэтая навучальная ўстанова ў 1875 годзе была ператворана ў Бейруцкі ўні-

версітэт Святога Іосіфа; да гэтага часу ўніверсітэт прызнае Рылу сваім заснавальнікам.

У 1841-43 гг. Рыла прысвядзіў сябе рэлігійнай працы на Мальце. Заснаваў тут пачатковую навучальную ўстанову ў "езуіцкім духу", чым выклікаў незадавальненне англійскага губернатара. У гэты перыяд ён піша каментарыі да вядомага выдання "Духовныя практыкаванні" Ігнацыя Лаёлы (1491-1556) — заснавальніка ордэна езуітаў, які належаў да знатнай іспанскай фаміліі.

Бурная дзейнасць Максімільяна Рылы на "глебе" езуітаў патрабуе нагадаць, што першыя спробы пранікнення гэтага ордэна на Беларусь прадпрымаліся ў сувязі з Лівонскай вайной. У 1570 годзе езуіты заснавалі свае навучальныя ўстановы ў Вільні, Полацку і іншых гарадах. Калегіі і семінарыі размяшчаліся ў добрых будынках, у іх строга падтрымліваліся чысціня і парадак. Прыкладам такой установы з'яўляецца калегіум у Пінску, які быў пабудаваны ў 1631-1635 годзе на жывапісным беразе Піны. З 1638 года тут дзейнічала філасофска-тэалагічная школа, у XVIII ста-

годдзі працавалі друкарня, аптэка, тэатр.

Галоўная ўвага надавалася вывучэнню лацінскай мовы, у старэйшых класах уводзіўся спецыяльны прад-

мет "эрудыцыі з асновамі геаграфіі, гісторыі, археалогіі і прыродазнаўства". Выкладчыкі клапаціліся пра фізічнае выхаванне. Усё гэта прываблівала ў езуіцкія калегіі і семінарыі вялікую колькасць дзяцей з арыстакратычных сем'яў. Бурлівая дзейнасць езуітаў па прапагандзе каталіцызму прывяла да таго, што 13 сакавіка 1820 года імператар Аляксандр I забараніў іх дзейнасць у Расійскай імперыі і канфіскаваў маёмасць. Так наш зямляк апынуўся ў Італіі.

У 1844 годзе Рыла быў прызначаны рэктарам Рымскага Калегіума, які выходзіў моладзь для місіянерскай працы. Падчас візіта ў Рым

рускага імператара Мікалая I выказаў яму сваю заклапочанасць аб беларускім народзе.

Праз 2 гады (1846) Папа Рымскі прызначае яго як знаўца Усходу і арабскай мовы апостальскім вікарыем Цэнтральнай Афрыкі ў Хартуме. Па дарозе ў Хартум у Бейруце на свае сродкі ён набыў каштоўныя старажытныя рукапісы для бібліятэкі Ватыкана. У пачатку 1847 года наш зямляк прыехаў у Каір і нягледзячы на хваробу ўсё ж адправіўся ў вярхоўе Ніла. Вандроўку ў Хартум ажыццяўляў на лодках, часткова на верблюдах. Хутка ён накіраваўся ў кароткачасовую вандроўку па маршруце: Хартум, Александрыя, Мальта, Бейрут, Каір, Хартум; уражанні аб вандроўцы па Нілу прадстаўлены ў лістах, якія ён накіроўваў у Ліён і Парыж.

Памёр Максімільян Рыла 17 чэрвеня 1848 года і быў пахаваны ў Хартуме на тамтэйшых могілках. Яго прах у 1900 годзе з вялікімі ўшанаваннямі быў перавезены ў Каір і аддадзены зямлі на могілках "Аль-Матарыя".

Беларус Максімільян Рыла вялікую частку свайго жыцця правёў у выгнанні. Аднак і на чужыне ён знайшоў сабе годнае прымяненне на асветніцкай ніве. Ягонае жыццё было кароткім, але яскравым, гераічным. У ім былі небяспечныя прыгоды, але была і самаахвярнасць дзеля чалавечтва.

Валерый ЯРМОЛЕНКА, доктар географічных навук

**БЕЛАРУСКІ
УНІВЕРСІТЭТ**

Заснавальнік газеты -
**БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ
УНІВЕРСІТЭТ**

Газета зарэгістравана Дзяржаўным камітэтам Рэспублікі Беларусь па друку.
Рэгістрацыйнае пасведчанне №149 ад 28 чэрвеня 1996 года.

Газета надрукавана на поліграфічнай
фабрыцы "Чырвоная зорка" ВПП
імя Я. Коласа. 220079, г. Мінск,
1-ы Загародны завул., 3
Ум. друк. арк. 1
Падпісана ў друк у 12.00

11 ЧЭРВЕНА
Зак. 1437
Т. 1000 экз.
Бясplatна

Адрас рэдакцыі:
220080, Мінск-80,
Універсітэцкі гарадок,
вул. Бабруйскай, 9,
паверх 3, пакой 307,
тэлефон 2206827.

**Рэдактар
М. Г. ЗАГОРСКАЯ**

Газета ўзнагароджана
Ганаровай граматай
Вярхоўнага Савета БССР

Камп'ютэрная вёрстка
Крывадубскай А.